

Савченко А. В.,

професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ: МОДЕЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ

Відомо, що 1 січня 2020 р. набирають чинності положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 р. № 2617-VIII (крім п. 2 розділу II, який вже набрав чинності з 24 квітня 2019 р.), де центральним поняттям буде вважатися поняття «кримінальне правопорушення», яке поділятиметься на кримінальні проступки та злочини [1]. При цьому майже скрізь поняття «злочин» буде замінене на більш універсальне поняття «кримінальне правопорушення». У свою чергу поняття «корупційні злочини», яке розкрито у примітці до ст. 45 чинного Кримінального кодексу (далі – КК) України [2], буде трансформоване у поняття «корупційне кримінальне правопорушення». Загалом такі зміни сприятимуть не тільки термінологічній уніфікації низки законів України між собою (зокрема, «Про запобігання корупції» [3], КК України, Кримінального-процесуального кодексу України), але й наблизитимуть кримінальне законодавство України до найкращих європейських і світових стандартів.

Разом із тим, на наш погляд, поки що принципово не вирішеним питанням у КК України залишається визначення поняття «кримінальне правопорушення, пов'язані з корупцією». Зазначимо, що на обов'язкове існування цього поняття у положеннях згаданого Кодексу безпосередньо вказують вимоги Закону України «Про запобігання корупції» (ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 65), оскільки за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, має наставати, з-поміж іншого, й такий вид відповідальності, як кримінальна (так само, як і за корупційні кримінальні правопорушення). Відтак, якщо законодавець не передбачив зазначене поняття у КК України в 2014 р., коли приймався пакет важливих антикорупційних законів, то він повинен був це зробити хоча б у Законі України від 22 листопада 2018 р. № 2617-VIII. Але і в останньому законі також нічого не знаходимо про «кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією».

Яку ж модель поняття кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, можна запропонувати законодавцю? На наш погляд, такого роду модель повинна базуватися, зокрема:

– по-перше, на положеннях ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», де дається базове визначення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», під яким розуміють «діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього

Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

– по-друге, на принципах визначення поняття корупційних кримінальних правопорушень у КК України (примітка до ст. 45);

– по-третє, на особливостях конструювання тих кримінально-правових норм, де йдеться про службових осіб як суб'єктів кримінальних правопорушень;

– по-четверте, на концепції виключно умисної форми вини в суб'єктивній стороні складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Окремі вітчизняні науковці (зокрема А. В. Боровик) слушно наголошують на тому, що:

а) задля комплексного розуміння корупційних правопорушень, пов'язаних з корупцією, взагалі та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, зокрема слід у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначити терміни «вимоги», «заборони» та «обмеження»;

б) у відповідних статтях Загальної частини КК України законодавцю необхідно визначити конкретні негативні кримінально-правові наслідки (як це було зроблено щодо корупційних кримінальних правопорушень) вчинення особами кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, бо без цього існування такого кримінально-правового поняття просто втрачає сенс;

в) у конкретній статті Загальної частини КК України (*ймовірно, також у примітці до ст. 45, де вже визначене коло корупційних кримінальних правопорушень. – А.В.С.*) слід сформулювати таке поняття кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією: *«Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 149, 157, 158, 158-2, 159, 169, 171, 176, 177, 189, 201, 205-1, 206, 206-2, 229, 248, 258-1, 258-4, 298, 298-1, 303, 332, 332-1, 343, 344, 376, 397, 447, у випадку їх вчинення шляхом використання службовою особою свого становища (влади), будь-які інші кримінальні правопорушення, передбачені цим Кодексом, суб'єктом вчинення яких може виступати службова особа, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 384, 385, 386, 387, 388, 396, 159-1, 160, якщо яке-небудь з цих кримінальних правопорушень порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та/або обмеження» [4, с. 65].*

На наш погляд, це перше в Україні комплексне й оптимальне наукове визначення поняття аналізованих правопорушень, що включає в себе три логічні блоки, які мають прямий зв'язок із порушенням встановлених Законом України «Про запобігання корупції» вимог, заборон та/або обмежень, однак авторів слід було б звернути увагу на послідовність задування окремих статей КК України в його визначенні та обґрунтування змісту норм третього блоку (з 384 по 160).

Дещо інше (на нашу думку, вужче, але, за переконанням розробників, наближене до змісту положень ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції») розуміння кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, пропонується у «Завданнях і заходах з виконання Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2019–2023 роки» (позиції заходів для завдання № 8 «Забезпечення невідворотності кримінальної та цивільної відповідальності за корупційні правопорушення» Додатку_), які є складовою частиною проекту Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2019–2023 роки» (станом на 17 липня 2019 року): *«Кримінальним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, є діяння, що не містить ознак корупційного кримінального правопорушення, але порушує встановлені Законом «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке цим Кодексом встановлено кримінальну відповідальність. Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, за вказаних ознак визнаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 132, 145, 159, 159-1, 160, 163, 168, 182, 198, 209, 210, 211, 231, 232-1, 328, 330, 359, 366-1, 381, 387 і 422 цього Кодексу»* [5].

Очевидно, що пропоноване поняття кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, про яке йдеться у проекті зазначеної Постанови Кабінету Міністрів України, не є безспірним через: вибірковість та обмеженість щодо переліку кримінально-правових норм, які будуть утворювати аналізовану групу кримінальних правопорушень; складність понятійного розуміння (наявність двох речень, пряме дублювання положень іншого закону і т. ін.); віднесення до пропонованого переліку норм тих з них, що одночасно передбачають вже (зокрема, ст. 210 КК України) або повинні, за загальноєвропейськими міжнародними стандартами, передбачати у майбутньому (зокрема, ст. 209 КК України) відповідальність саме за корупційні кримінальні правопорушення, або априорі не можуть стосуватися кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, через відсутність відповідних зв'язків із їх спеціальними суб'єктами (зокрема, ч. 1 ст. 163 КК України), тощо.

Отже, на даний момент у кримінальному праві України вже вироблені прийнятні зразки поняття кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Для ухвалення остаточного законодавчого рішення щодо запровадження цього поняття до КК України необхідно вдосконалити певні нормативні позиції та позбутися окремих мовних і технічних недоліків.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII (набирає чинності з 01.01.2020 р., крім п. 2 розділу II, який набрав чинності з 24.04.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 19.09.2019).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (у редакції від 27.06.2019 р.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.09.2019).

3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII (у редакції від 31.08.2018 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 21.05.2019).

4. Боровик А. В. Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання поняття та класифікації. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2019. Серія Право. Вип. 56. Т. 2. С. 60–65.

5. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2019-2023 роки : проект Постанови Кабінету Міністрів України (станом на 17 липня 2019 року). URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/TSPPR_-Proekt_-Derzhavna-prohrama-z-realizatsii-AS.pdf (дата звернення: 20.09.2019).

Симоненко Н. О.,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ УЧИНЕННЯ ДІЯННЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ЗА СТ. 153 КК УКРАЇНИ

Законом України від 06.12.2017 № 2227-VIII оновлено зміст ст. 153 «Сексуальне насильство», яким вважається вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, вчинене без добровільної згоди потерпілої особи.

Відповідно закріплено оновлений підхід до злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, запроваджуючи концепцію «добровільної згоди» та факт «проникнення», як розмежування між зґвалтуванням та іншими формами сексуального насильства.

Об'єктивні та суб'єктивні ознаки сексуального насильства збігаються з такими ж ознаками зґвалтування. Відмінність сексуального насильства від зґвалтування полягає у характері насильницьких дій сексуального характеру, які не пов'язані із будь-яким проникненням в тіло іншої особи, наприклад,